

Arbitraža kao sudsko sredstvo mirnog rješavanja sporova; arbitraža između Hrvatske i Slovenije

Pušak, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:956429>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-19**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Katedra za međunarodno pravo

Matea Pušak

ARBITRAŽA KAO SUDSKO SREDSTVO MIRNOG RJEŠAVANJA
SPOROVA; ARBITRAŽNI POSTUPAK IZMEĐU HRVATSKE I
SLOVENIJE

Diplomski rad

Mentor: doc. dr. sc. Rutvica Rusan Novokmet

Zagreb, travanj 2023. godine

Izjava o izvornosti

Ja, Matea Pušak pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključiva autorica diplomskog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristila drugim izvorima do onih navedenih u radu.

(potpis studenta)

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. POJAM I KARAKTERISTIKE ARBITRAŽE.....	2
3. POVIJEST ARBITRAŽE.....	4
4. STALNI ARBITRAŽNI SUD.....	7
5. STRUKTURA ARBITRAŽNOG SUDA.....	9
6. NADLEŽNOST ARBITRAŽNOG SUDA.....	10
7. POSTUPAK PRED ARBITRAŽNIM SUDOM.....	11
8. PRESUDA U ARBITRAŽNOM POSTUPKU.....	14
9. SPOR O GRANICAMA NA KOPNU I MORU IZMEĐU HRVATSKE I SLOVENIJE	15
9.1. Razvoj događaja prije sklapanja Sporazuma o arbitraži.....	15
9.2. Sporazum o arbitraži između Hrvatske i Slovenije.....	18
9.3. Tijek arbitražnog postupka.....	20
9.4. Arbitražna odluka i obustava postupka.....	23
10. ZAKLJUČAK.....	25
LITERATURA.....	27

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu obrađuje se arbitraža kao jedno od najvažnijih sredstava za mirno rješavanje sporova. Na temelju arbitražnog sporazuma stranke spora određuju arbitražne suce, pravila postupka, nadležnost arbitražnog suda i primjenjivo pravo. Presuda donesena u arbitražnom postupku ima obvezujuću snagu, a mogućnosti žalbe su ograničene. Privlačnost arbitraže leži u brzini, jednostavnosti i fleksibilnosti postupka. Arbitraža je kao institucija međunarodnog prava postojala još u starom vijeku, a značajno joj je doprinio Alabamski spor između SAD-a i Velike Britanije. Razvoju arbitraže doprinio je i Stalni arbitražni sud osnovan 1899. i 1907. godine putem Haaških konvencija o mirnom rješavanju sporova, o čemu je također riječ u ovom radu. Autorica na kraju rada razmatra primjer arbitražnog postupka između Republike Hrvatske i Republike Slovenije čiji je cilj bio riješiti dugogodišnji spor o granicama. Hrvatska je na koncu jednostrano raskinula arbitražni sporazum optužujući Sloveniju za kršenje sporazuma.

Ključne riječi: arbitraža, Stalni arbitražni sud, arbitražni sporazum, Hrvatska, Slovenija

SUMMARY

This thesis examines arbitration as one of the most important means of peaceful dispute resolution. Based on the arbitration agreement, the parties of the dispute agree to appoint arbitrators, establish procedural rules, determine the jurisdiction of the arbitral tribunal, and choose the applicable law. The decision rendered in an arbitration proceeding is binding, and the appeal process is limited. The advantages of arbitration lie in its speed, simplicity, and flexibility. As an institution of international law, arbitration existed as far back as ancient times, but its significance was greatly enhanced by the Alabama Claims between the United States and Great Britain. The Permanent Court of Arbitration established in 1899 and 1907 through the Hague Conventions on the peaceful settlement of disputes also contributed to the development of arbitration, which is also discussed in this thesis. Finally, the author considers an example of arbitration proceedings between the Republic of Croatia and the Republic of Slovenia aimed at resolving a long-standing border dispute. Croatia ultimately terminated the arbitration agreement unilaterally, accusing Slovenia of violating the agreement.

Key words: arbitration, arbitration agreement, Permanent Court of Arbitration, Croatia, Slovenia

1. UVOD

Arbitraža je sredstvo za mirno rješavanje sporova na temelju dobrovoljnog sporazuma među strankama spora, temeljem kojeg one imaju mogućnost odrediti arbitražne suce, pravila postupka, nadležnost arbitražnog suda i primjenjivo pravo. Važno obilježje arbitraže je i obvezujuća snaga presude donesene u arbitražnom postupku, odnosno dužnost stranaka spora da poštuju svoje obveze iz presude.

Privlačnost arbitraže se sastoji u brzini, jednostavnosti i fleksibilnosti postupka koji stranke određuju na način koji im odgovara. Arbitraža se kao institucija međunarodnog prava pojavljuje tek od kraja 18. st., ali njeno postojanje možemo utvrditi dosta ranije, pa tako već u starom vijeku.¹

Razvoju arbitraže i njezinoj popularnosti u rješavanju sporova među državama značajno je doprinijelo rješenje Alabamskog spora između Sjedinjenih Američkih Država i Velike Britanije pravorijekom arbitražnog suda iz 1872. godine.

Donošenjem Haaških konvencija o mirnom rješavanju sporova u okviru Haaških konferencija 1899. i 1907. godine osniva se Stalni arbitražni sud i propisuju se pravila arbitražnog postupka kao pomoć strankama arbitraže.²

Među državama koje su se poslužile arbitražom za rješenje svojih međusobnih sporova nalaze se i Republika Hrvatska i Republika Slovenija. Nakon dugogodišnjeg spora o granicama između dvije države one potpisuju arbitražni sporazum u cilju rješavanja spora mirnim putem.

Sporazum propisuje imenovanje arbitražnog suda i pravila postupka, a ističe da će se spor riješiti primjenom načela i pravila međunarodnog prava, načelom pravičnosti i održavanja dobrosusjedskih odnosa. Zanimljivost ovog arbitražnog postupka je u tome što do njegova okončanja nije došlo na očekivani način s obzirom da je Hrvatska jednostrano raskinula sporazum o arbitraži, optužujući Sloveniju za kršenje arbitražnog sporazuma pokušajem utjecanja na članove arbitražnog suda u cilju donošenja pogodne presude za Sloveniju.

¹ O povijesti arbitraže i počecima njezinog razvoja v. *infra*, poglavlje 3.

² Više o Stalnom arbitražnom sudu v. *infra*, poglavlje 4.

Postupak se nastavio pred izmijenjenim sastavom suda te se donijela presuda koju Hrvatska ne priznaje niti smatra obvezujućom.

U nastavku rada objasniti ćemo osnovne karakteristike arbitraže kao sudskog sredstva mirnog rješavanja sporova, nadležnost, strukturu i postupak pred arbitražnim sudom, te analizirati arbitražni postupak u sporu o granicama na kopnu i moru između Hrvatske i Slovenije.

2. POJAM I KARAKTERISTIKE ARBITRAŽE

"Arbitraža je postupak kojemu je cilj uređenje sporova između država od sudaca koje su one izabrale, na temelju poštivanja prava."³ Sam pojam arbitraže mogli bismo objasniti kao određenu vrstu suđenja. Naime, arbitraža zapravo i jest suđenje jer se u postupku arbitraže donosi odluka na temelju prava koja je obvezatna za stranke, no velika razlika između arbitraže i suđenja koje provode sudovi je u tome što stranke pred, primjerice, Međunarodnim sudom nemaju mogućnost utjecaja na sastav suda, pravila postupka i primjenjivo pravo.

Temelj arbitražnog postupka je, dakle, dobrovoljni sporazum stranaka u sporu. One svojim sporazumom određuju koje pitanje će se iznijeti pred arbitražni sud, odnosno određuju što je predmet spora, zatim dogovaraju koje su ovlasti arbitražnog suda, pravila postupka pa i pravo koje se treba primijeniti. Ono što razlikuje arbitražu od suđenja je dogovor stranaka i odabir arbitra koji će provesti arbitražni postupak, odnosno osoba koje će rješavati njihov spor, a sam postupak je u pravilu jednostupanjski.⁴

Ovisno o tome na koji način arbitraža započinje, razlikujemo dvije vrste, a to su prigodna i institucionalna arbitraža. Prigodna (*ad hoc* arbitraža) se prva pojavila, a riječ je o dogovoru o rješavanju konkretnog, već nastalog spora arbitražom. Pristatnom pogodbom odnosno kompromisom stranke daju svoj pristanak za takvu vrstu arbitraže.⁵ Druga vrsta, institucionalna arbitraža je nastala kasnije kroz povijest, a obilježje takve vrste arbitraže jest da su stranke nekog ugovora unaprijed dogovorile arbitražu kao način za rješavanje budućih

³ Čl. 37., st. 1. Haaške konvencije o mirnom rješavanju međunarodnih sporova iz 1907. g.

Tekst Haaške konvencije dostupan je na: Permanent Court of Arbitration, Pca-cpa.org, <https://docs.pca-cpa.org/2016/01/1907-Convention-for-the-Pacific-Settlement-of-International-Disputes.pdf>. (10. 02. 2023.).

⁴ Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 3, Školska knjiga, Zagreb, 2006., str. 26.

⁵ *Ibid.*, str. 28.

sporova određene vrste ili za sve buduće nastale sporove. Takva arbitraža se može ugovoriti klauzulom u različitim ugovorima kojom se sporovi vezani uz tumačenje ili primjenu ugovora rješavaju arbitražom ili se može sklopiti posebni arbitražni ugovor ili se, pak, arbitraža ugovara u posebnom prilogu glavnom ugovoru.⁶

Spor pred arbitražnim sudom će se riješiti primjenom prava, no stranke mogu odrediti da se spor riješi i primjenom načela pravičnosti (*ex aequo et bono*).⁷ Međutim, ovlast sudova da na izričiti zahtjev stranaka pojedinog spora odlučuju na temelju načela pravičnosti ne znači da sudovi ne smiju primijeniti neka pravila međunarodnog prava koja se uklapaju u njihovo poimanje pravičnog rješenja tog spora.⁸ Odlučivanje *ex aequo et bono* nikad ne smije biti protivno kogentnim normama međunarodnog prava.⁹

Presuda koju donosi arbitražni sud je obvezujuća za stranke. Smatra se da su se stranke unaprijed obvezale na izvršenje arbitražne odluke. One su dužne izvršiti presudu u dobroj vjeri što je opće pravilo međunarodnog prava koje je izrijekom istaknuto u Haaškim konvencijama, Povelji UN-a i mnogim arbitražnim ugovorima, stoga bi unošenje takve odredbe u arbitražni sporazum imalo samo deklarativni značaj.¹⁰

Arbitraža ima mnoge sličnosti s mirenjem, diplomatskim sredstvom za mirno rješavanje međunarodnih sporova, gdje države iznose svoj spor pred sporazumno izabranog pojedinca ili zbor sa zadatkom da spor ispita i predloži prikladno rješenje.¹¹ Sličnosti se osobito tiču sastava tijela za mirenje, načina određivanja nadležnosti i postupka.¹² Tijelo koje provodi mirenje imenuje se na sličan način kao i organi arbitraže.¹³ Kao i kod arbitraže, do mirenja može doći dogovorom *ad hoc* stranaka u sporu.¹⁴ Nadležnost tijela mirenja i arbitraže osniva se samo izričitim sporazumom stranaka.¹⁵ Međutim, između arbitraže i mirenja postoje i razlike. Arbitraža je uvijek suđenje koje primjenjuje normu na spor, a mirenje ne mora načelno biti vezano za normu pa tako stranke mogu dati miritelju zadatak da se ne obazire na

⁶ *Ibid.*

⁷ *Ibid.*, str. 24.

⁸ *Ibid.*

⁹ *Ibid.*

¹⁰ *Ibid.*, str. 40.

¹¹ *Ibid.*, str. 17.

¹² *Ibid.*, str. 18.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Ibid.*, str. 19.

pravo.¹⁶ Zatim, organ mirenja donosi samo izvješća i prijedloge koji ne obvezuju stranke, dok je bitna značajka arbitražnog postupka obvezatnost arbitražne presude.¹⁷

Često se smatra da je arbitraža manje formalna i jeftinija od sudskih postupaka, a trajanje postupka je obično kraće nego kod sudskog procesa. Arbitražni postupak se može prilagoditi potrebama stranaka, pa tako i po potrebi skratiti, što ju čini privlačnijim sredstvom za mirno rješavanje sporova od, primjerice, postupka pred Međunarodnim sudom koji je strogo formalan i stranke ne mogu utjecati na sastav Suda, pravila postupka, njegovo trajanje i slično.

3. POVIJEST ARBITRAŽE

Arbitraža kao sredstvo mirnog rješavanja sporova postoji već tisućama godina, pa tako na nju nailazimo već kod Sumerana i starih Grka. Primjer arbitraže među državama nalazimo već 600.g.pr.Kr. u sporovima između Atene i Mitilene-a, te Atene i Megare.¹⁸ Privlačnost arbitraže je bila upravo u tome što arbitri nisu bili vezani zakonima, već pravednošću, a najčešći sporovi rješavani arbitražom su bili oni vezani uz granice. Rješavanje sporova arbitražom su prakticirali i talijanski srednjovjekovni gradovi.¹⁹ Daljnji razvoj arbitraže u novom vijeku je prekinut zbog pojave novog pojma vladarske suverenosti i nestanka duhovnih veza koje su pogodovala upotrebi arbitraže.²⁰

Povratak rješavanja sporova arbitražom može se povezati s Ugovorom o prijateljstvu, plovidbi i trgovini između Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država iz 1794.g.(*Jay Treaty*) o određivanju dijela granice u Kanadi i drugim sporovima.²¹ Cilj tog ugovora bio je riješiti razne sporove između dviju zemalja čiji je mogući ishod bio rat.²² Ugovor je postavio standarde za redovit i sustavan pristup rješavanju međunarodnih sporova.²³ Osmišljen je za

¹⁶ *Ibid.*, str. 19.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ M.C.W., Pinto, "The Prospects for International Arbitration: Inter-State Disputes", u: Soons, A. H. A. (ur.), *International Arbitration: Past and Prospects*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht etc., 1990., str. 66.

¹⁹ Andrassy *et al.*, *op. cit.* (bilj. 4), str. 30.

²⁰ *Ibid.*

²¹ *Ibid.*

²² Pinto, *op. cit.*(bilj. 18), str. 66.

²³ Ralston, J.H., *International Arbitration from Athens to Locarno*, Stanford University Press, Stanford, 1929., str. 191.

rješavanje dugotrajnog graničnog spora i zahtjeve za restitucijom iz Američke revolucije, a predviđao je tri arbitražna odbora za odlučivanje o tri odvojena spora.²⁴

Spor "Alabama" iz 1872. g. riješen arbitražnim postupkom je jedan od najznačajnijih događaja u razvoju arbitraže kroz povijest. Stranke postupka su bile Velika Britanija i Sjedinjene Američke Države, a spor se vodio o povredi neutralnosti u Američkom građanskom ratu od strane Velike Britanije. Temeljem Washingtonskog ugovora o sporu je odlučivala komisija koja je osudila Veliku Britaniju na plaćanje odštete.²⁵ Spor "Alabama" je znatno utjecao na široku upotrebu arbitraže zbog činjenice da su dvije velike države iznijele spor, koji se ticao njihovih bitnih interesa, pred neovisni arbitražni sud. Nakon toga, velik je broj država u 19. st. iznosio svoje sporove pred arbitražne sudove, te su se arbitražne klauzule sve češće unosile u ugovore između država što je doprinijelo češćoj upotrebi institucionalne arbitraže, u odnosu na *ad hoc* arbitražu, koja se prva pojavila kroz povijest.

Arbitraža se u 19.st. ne razvija samo kroz praksu država, nego treba spomenuti i rad Instituta za međunarodno pravo. Tako je 1904. godine Institut za međunarodno pravo dobio posebne pohvale zbog promoviranja međunarodne arbitraže i poticanja država da prihvate pravna pravila u ratno vrijeme. Naime, Institut je bio jedan od aktera zaslužnih za usvajanje odredbi o arbitraži na Haaškoj konferenciji održanoj 1899.²⁶

Osamnaesto i devetnaesto stoljeće bilo je obilježeno brojnim oružanim sukobima što je dovelo do zasjedanja Haaških mirovnih konferencija, čiji je cilj bio ne samo spriječiti daljnje oružane sukobe i ograničiti određene načine ratovanja, već i razviti različita sredstva za mirno rješavanje sporova.

Prva Haaška mirovna konferencija održana je 1899. g. na kojoj je kao najveći uspjeh donesena Konvencija o mirnom rješavanju međunarodnih sporova. Iako njome nije postignut cilj uvođenja obvezatnosti arbitraže, njome je osnovan Stalni arbitražni sud kao institucija čiji je cilj mirno rješavanje sporova arbitražom. Istom Konvencijom utvrđena su i pravila za postupak pred Stalnim arbitražnim sudom kojima se stranke mogu poslužiti ukoliko ne odrede pravila u arbitražnom sporazumu.²⁷ Na drugoj Haaškoj mirovnoj konferenciji

²⁴ King, H.T., James, D., "Origins of Modern International Arbitration", *Dispute Resolution Journal*, January-March 1996., str. 42.

²⁵ Fraser, S.H., "A Sketch of the History of International Arbitration", *Cornell Law Review*, sv. 11., br. 179, 1926., str. 200.

²⁶ Dostupno na: The Nobel Prize, <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1904/international-law/facts/> (10.2.2023.).

²⁷ Andrassy *et al.*, *op.cit.* (bilj. 4), str. 31.

održanoj 1907. g. je donesena nova konvencija, čiji je cilj bio poboljšati istoimenu konvenciju iz 1899.g. Na ovoj konferenciji Sjedinjene Američke Države, Velika Britanija i Njemačka su podnijele zajednički prijedlog o osnivanju stalnog suda sa stalnim sastavom, no nisu se mogle dogovoriti o izboru sudaca.²⁸

Međutim, pod okriljem Lige naroda 1921. godine dolazi do osnivanja stalnog međunarodnog suda u čiju nadležnost spada rješavanje sporova među državama.

Stalni sud međunarodne pravde (*Permanent Court of International Justice*) osnovan je 1921. g. i predstavlja preteču Međunarodnog suda (*International Court of Justice*), suda Ujedinjenih naroda koji i danas djeluje. Međunarodni sud je osnovan Poveljom Ujedinjenih naroda po završetku Drugog svjetskog rata, 1945. godine. U njegovu nadležnost spada rješavanje sporova među državama i davanje savjetodavnih mišljenja o pravnim pitanjima organima Ujedinjenih naroda i specijaliziranim ustanovama.²⁹

Nakon Prvog svjetskog rata arbitraža je postala učestalija, a Liga naroda je svojim djelovanjem promicala rješavanje sporova arbitražom, pa je tako izradila i kolektivni ugovor o mirnom rješavanju sporova, Ženevski opći akt iz 1928. godine. Ženevski opći akt su prihvatile mnoge države, no nakon Drugog svjetskog rata veliki dio tog međunarodnog ugovora postaje neupotrebljiv iz razloga što njegove odredbe upućuju na organe Lige naroda koja je prestala postojati. Stoga Opća skupština Ujedinjenih naroda 1949. godine unosi izmjene u Akt, pa tako umjesto organa Lige naroda navodi organe Ujedinjenih naroda. Akt obvezuje stranke da svaki spor na kraju podvrgnu arbitraži, misleći pod arbitražom i na sudski postupak.³⁰

Daljnjem razvoju instituta arbitraže doprinijela je i Komisija za međunarodno pravo koja je 1958. godine izradila Model pravila za arbitražni postupak.³¹ Nacrt koji je izradio Georges Scelle postavlja pravila za čitav tijek arbitražnog postupka, čime se osigurao mehanizam arbitraže u slučaju kad su se stranke obvezale na taj način rješavanja nekog spora između njih.³² Neuspjela namjera Komisije je bila da taj nacrt posluži za sklapanje konvencije o

²⁸ *Ibid.*, str. 33.

²⁹ *Ibid.*, str. 47.

³⁰ *Ibid.*, str. 35.

³¹ Model pravila arbitražnog postupka, Komisija za međunarodno pravo, Tekst Modela pravila arbitražnog postupka dostupan je na: United Nations, International Law Commission, https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/10_1_1958.pdf, (10. 02. 2023.).

³² Andrassy *et al.*, *op. cit.* (bilj. 4), str. 36.

arbitražnom postupku, ali Opća skupština UN-a ga je odobrila rezolucijom i stavila ga državama članicama na znanje.³³

Najnoviji akt koji se odnosi na ovo područje je Konvencija o mirenju i arbitraži Organizacije za europsku sigurnost i suradnju (dalje u tekstu: OESS) , usvojena u Stockholmu 1992. godine.³⁴ Konvencijom je osnovan Sud za mirenje i arbitražu sa sjedištem u Ženevi. Prema odredbama ove Konvencije stranke imaju mogućnost pokrenuti arbitražni postupak sporazumom ili jednostranim zahtjevom.³⁵ Mogućnost pokretanja arbitraže jednostranim zahtjevom postoji u slučaju kad su sve stranke u nastalom sporu dale izjavu deponiranu kod depozitara kojom priznavaju nadležnost Suda za mirenje i arbitražu kao obveznu *ipso facto*.³⁶

4. STALNI ARBITRAŽNI SUD

Stalni arbitražni sud sa sjedištem u Palači mira u Haagu, je osnovan Konvencijom o mirnom rješavanju međunarodnih sporova iz 1899. g. usvojenom na Prvoj Haaškoj mirovnoj konferenciji. Istom konvencijom utvđen je i sam postupak pred Sudom. Danas postoje 122 države stranke jedne ili obje Haške konvencije.

Stalni arbitražni sud nije "sud kojega uobičajeno razumijemo pod tim pojmom, nego je to administrativna organizacija s ciljem postojanja stalno spremnog i raspoloživog sredstva u svrhu međunarodne arbitraže i drugih sličnih postupaka, uključujući istražna povjerenstva i povjerenstva za mirenje."³⁷ Stoga on nije, kako njegov naziv govori, stalan sud, barem u smislu stalnog sastava i kontinuiteta suđenja. Stalni, fiksni element ovog suda bi bio ured koji obavlja tehnički posao. Sud se sastavlja posebno za svaki spor, a stranke same biraju arbitra, s liste potencijalnih arbitara. Lista se stvara na način da države stranke Haaške konvencije imenuju svoje kandidate za arbitre na razdoblje od šest godina, iz reda osoba s općepoznatim kompetencijama u pitanjima iz međunarodnog prava i visokog moralnog ugleda. Svaka

³³ *Ibid.*

³⁴ Račić, O., "Arbitraža u međunarodnom javnom pravu", *Jugoslavenska revija za međunarodno pravo*, sv. 5, br. 1-2, 1998., str. 39., Vidi i: Konvencija OESS-a o mirenju i arbitraži, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 9/1993.

³⁵ *Ibid.*, str. 17.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ Rosenne, S. "The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907 and International Arbitration: Reports and Documents", T.M.C. Asser Press, Haag, 2001., str. 21.

država stranka konvencije može izabrati do četiri osobe, a postoji mogućnost i ponovnog izbora.³⁸

Uz listu potencijalnih arbitara, tijela Stalnog arbitražnog suda su Tajništvo i Upravno vijeće. Upravno vijeće brine o radu Suda, odlučuje o svim administrativnim pitanjima i kontrolira troškove. Sastoji se od predstavnika država članica, a vijećem predsjedava ministar vanjskih poslova Nizozemske. Ono je dužno sastaviti izvještaj o radu Suda i o njegovim troškovima te ga dostaviti strankama Konvencije. Upravno vijeće uspostavlja Tajništvo, koje radi pod njegovim nadzorom.³⁹

U prvih deset godina od svog nastanka pred Stalnim arbitražnim sudom se vodilo 15 sporova među državama.⁴⁰ Između dva svjetska rata aktivnost Suda u arbitražnim postupcima se smanjuje⁴¹, a 1945. godine Poveljom UN-a osniva se novi međunarodni sud namijenjen rješavanju sporova među državama. 2013. godine Stalni arbitražni sud je sudio u čak 8 takvih sporova što je najviše u jednoj godini od njegovog osnutka.⁴² Jedan od tih sporova je spor o granicama između Hrvatske i Slovenije, pokrenut na temelju arbitražnog sporazuma iz 2009. godine.⁴³

Stalni arbitražni sud uspostavljen 1899. i Međunarodni sud UN-a osnovan 1945. godine su međunarodna tijela pred kojima države mogu riješiti svoje sporove. No, u postupcima koji se vode na tim sudovima postoje znatne razlike. Osnovna razlika među njima je činjenica da je Međunarodni sud stalni sudski organ koji se sastoji od 15 sudaca koji se biraju na devet godina. Zatim, stranke pred Međunarodnim sudom mogu biti samo države (prvenstveno članice UN-a, ali i države koje nisu u članstvu UN-a), dok stranke pred Stalnim arbitražnim sudom mogu osim država biti i neke privatnopravne organizacije te fizičke osobe.⁴⁴ Važna razlika, zbog koje će stranke u sporu ipak češće izabrati postupak pred Stalnim arbitražnim sudom je upravo u tome što stranke u arbitražnom postupku imaju mogućnost utjecati na

³⁸ Dostupno na: Permanent Court of Arbitration, <https://pca-cpa.org/>, (12.2.2023.).

Hrvatski arbitri na listi Stalnog arbitražnog suda su profesori Nina Vajić, Hrvoje Sikirić, Davorin Lapaš, gospođa Andreja Metelko-Zgombić. Vidi više na: https://docs.pca-cpa.org/2023/03/9e0dda47-pca-400282-v16d-current_list_annex_1_members_of_the_court.pdf.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Hamilton, P., Requena, H.C., Van Scheltinga, L., Shifman, B., (ur.), *The Permanent Court of Arbitration: International Arbitration and Dispute Resolution: Summaries of Awards Settlement Agreements and Reports*, Kluwer Law International, Haag, 1999.

⁴¹ Dostupno na: Permanent Court of Arbitration, <https://docs.pca-cpa.org/2016/01/Reflections-on-the-Current-Relevance-of-the-PCA-Presentation-by-H.E.-Judge-Gilbert-Guillaume.pdf>, (12.03.2023.).

⁴² Li, Y., Ng, C., M., More in 2013 than Ever Before: Inter-State and Investor-State Arbitrations at the Permanent Court of Arbitration, *Hague Yearbook of International Law*, sv. 26, Haag, 2013., str. 497.

⁴³ *Ibid.*, str. 501.

⁴⁴ Andrassy *et al.*, *op. cit.* (bilj. 4), str. 29.

sastav suda te na sam postupak. Stranke u arbitražnom postupku, prema Haaškoj konvenciji, same određuju pravila postupka. S druge strane, postupak pred Međunarodnim sudom se vodi isključivo prema odredbama Statuta i Poslovnika.⁴⁵ Presuda donesena pred oba tijela je obvezujuća za stranke, no Stalni arbitražni sud nema stvarne ovlasti za sankcije protiv stranaka u slučaju nepoštivanja presude. Arbitražno vijeće sudi na temelju pravila koje su stranke utvrdile u arbitražnom sporazumu, a ako stranke ne odrede nikakva pravila postupka smatra se da organ arbitraže ima ovlast propisati ta pravila.⁴⁶

5. STRUKTURA ARBITRAŽNOG SUDA

Osnovu za uspostavljanje arbitraže, određivanje nadležnosti arbitražnog suda i pravila postupka predstavlja arbitražni sporazum među strankama spora. Stoga, stranke svojim sporazumom uređuju i sastav arbitražnog suda, odnosno biraju arbitre koji će riješiti spor među njima. "Arbitraža je toliko dobra koliko su arbitri dobri."⁴⁷ Vrlo je važno da stranke izaberu arbitre koji su stručni u području kojem spor pripada, no naravno bitni faktori za izbor arbitara su, između ostalog, njihovo državljanstvo, povjerenje, iskustvo i sl. Uglavnom se bira neparan broj arbitara, tri ili pet osoba.

Općenito, struktura arbitražnog suda ovisi o dogovoru stranaka u arbitražnom sporazumu. Međutim, postoji nekoliko uobičajenih modela sastava arbitražnog suda, ovisno o broju arbitara i načinu njihova izbora.

Jedan od najčešćih modela je tročlani arbitražni sud, u kojem svaka stranka bira po jednog arbitra, a treći se imenuje zajedničkim dogovorom ili preko arbitražne institucije. Treći arbitrar većinom je imenovan kao predsjednik suda.⁴⁸

Drugi česti model je petoročlani arbitražni sud, koji se obično sastoji od tri arbitra koje su izabrali stranke (jedan za svaku stranu i jedan zajednički odabran) i dva neovisna arbitra koje

⁴⁵ *Ibid.*, str. 56.

⁴⁶ *Ibid.*, str. 38.

⁴⁷ Goldštajn, A., "Međunarodna trgovačka arbitraža", Informator, Zagreb, 1976., str. 16.

⁴⁸ *Handbook on the peaceful settlement of disputes between States*, UN, Office of Legal Affairs, Codification Division, New York, 1992., str. 60.

su imenovali predsjednik suda ili arbitražna institucija.⁴⁹ Ovaj model pruža dodatnu neovisnost i stručnost u sudu, ali također može biti skuplji i sporiji u postupku.

Postoje i drugi modeli sastava arbitražnog suda pa se primjerice sud može sastojati i od jedne individualne osobe.⁵⁰ No, važno je napomenuti da je struktura arbitražnog suda fleksibilna i može se prilagoditi specifičnim potrebama i zahtjevima stranaka u sporu, kao npr. u slučaju institucionalne arbitraže, arbitražna institucija većinom ima vlastita pravila o izboru arbitara, odnosno listu osoba koje su kvalificirane, s koje stranke mogu izabrati arbitre. Naravno i kod institucionalne arbitraže postoji mogućnost da stranke izaberu arbitre koji se ne nalaze na listi institucije.⁵¹

Haaška konvencija o mirnom rješavanju sporova u svojim odredbama propisuje da u slučaju nepostojanja dogovora između stranaka svaka stranka imenuje po dva arbitra. Izabrani arbitri zajednički biraju petog, koji će biti predsjednik suda. Ukoliko ne uspiju imenovati predsjednika, stranke biraju treću državu koja će ga izabrati.⁵² Pravila Stalnog arbitražnog suda propisuju da u slučaju da se stranke, u roku 30 dana otkad je tuženik primio obavijest o arbitraži, ne uspiju dogovoriti o broju arbitara, odredit će se tri arbitra.⁵³

Zaključno, stručnost, nepristranost i povjerenje u arbitre ključni su čimbenici u uspješnom rješavanju sporova kroz arbitražni postupak.

6. NADLEŽNOST ARBITRAŽNOG SUDA

Nadležnost arbitražnog suda utvrđuje se u arbitražnom sporazumu, dakle nadležnost suda proizlazi iz samog sporazuma. Sud smije riješavati samo ono što mu je sporazumom određeno.

⁴⁹ *Ibid.*, str. 61.

⁵⁰ *Ibid.*

⁵¹ Sesar, M., *Praktikum arbitražnog prava*, Pravni fakultet Split, Split, 2011.

⁵² Haaška konvencija o mirnom rješavanju međunarodnih sporova, *op. cit.* (bilj. 3), čl. 87.

⁵³ PCA Arbitration rules, 2012., čl. 7. st. 1. Dostupno na: <https://docs.pca-cpa.org/2015/11/PCA-Arbitration-Rules-2012.pdf> (12.03.2023).

Kako se arbitražni postupak pokreće na temelju dobrovoljnog pristanka stranaka, postoji opasnost da tužena stranka na početku rasprave ustvrdi da se nije podvrgla arbitraži ili da se njezin pristanak ne odnosi na predmet i pitanje koji su izneseni pred arbitražnog suca. Time stranka postavlja prigovor nenadležnosti.⁵⁴ U tom slučaju, budući da stranke svojim sporazumom određuju nadležnost suda, one bi isto tako mogle svojom tvrdnjom da nadležnost ne postoji prekinuti arbitražni postupak.

No, pravno načelo prihvaćeno među mnogim državama i u mnogim konvencijama, tzv. *kompetenz-kompetenz*⁵⁵ daje arbitražnom sudu "nadležnost da sam odlučuje o svojoj nadležnosti". Načelo se temelji na ideji da su stranke svojim sporazumom o rješavanju spora pred arbitražnim sudom prepustile sudu da u postupku odlučuje spada li određeno pitanje u njegovu nadležnost.⁵⁶ Jedan od primjera kad je Stalni arbitražni sud odlučivao o svojoj nadležnosti je spor između Filipina i Kine koji je pokrenut na temelju Konvencije UN-a o pravu mora iz 1982.⁵⁷ Kina je osporavala nadležnost Suda, međutim Sud je odlučio da je nadležan.⁵⁸

Sudska praksa daje izvore o pozivanju na načelo kompetenz-kompetenz, pa je tako Međunarodni sud u sporu *Nottebohm* iz 1953. naglasio: "... još od spora *Alabama*, na temelju prijašnjih presedana, općenito je prihvaćeno da je u nedostatku suprotnoga ugovora svaki međunarodni tribunal sudac vlastite nadležnosti i ima moć u tu svrhu tumačiti instrumente koji ju predviđaju...".⁵⁹

7. POSTUPAK PRED ARBITRAŽNIM SUDOM

Stranke imaju mogućnost same propisati pravila u arbitražnom postupku, a mogu i u sporazumu uputiti na neka već postojeća pravila, kao što su pravila Haških konvencija, koja

⁵⁴ *Andrassy et al., op. cit.* (bilj. 4), str. 38.

⁵⁵ Načelo *kompetenz-kompetenz* nastalo je praksom njemačkog Ustavnog suda u slučaju Maastricht. Vidjeti više na: European Parliament, https://www.europarl.europa.eu/workingpapers/poli/w26/adju_en.htm (15.03.2023).

⁵⁶ Gaillard, E., Savage, J., Goldman B., *International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, Haag, 1999., str. 651.

⁵⁷ Konvencija UN-a o pravu mora, UN, 1982., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 9/2000.

⁵⁸ PCA Case N° 2013-19, dostupno na: Permanent Court of Arbitration, <https://pcacases.com/web/sendAttach/2579> (15.03.2023.).

⁵⁹ *Nottebohm case (Preliminary Objection)*, Judgment of November 18th, 1953., I.C.J. Reports 1953, str. 12.

se u praksi najčešće primjenjuju. Novija pravila o arbitražnom postupku sadrži Model pravila arbitražnog postupka⁶⁰ Komisije za međunarodno pravo koji je Opća skupština usvojila 1958. godine, a i Konvencija OESS-a iz 1992. godine. Ako stranke same ne predvide pravila postupka, ta mogućnost može biti ostavljena samom arbitražnom sudu.

Haaška konvencija u čl. 74. propisuje da arbitražni sud "ima pravo donijeti pravila postupka za vođenje spora, odrediti oblik, redoslijed i rokove u kojima svaka strana treba podnijeti svoje konačne zaključke i pristupiti drugim formalnostima koje podrazumijeva izvođenje dokaza."⁶¹ U istom smislu čl. 12. Modela pravila arbitražnog postupka Komisije za međunarodno pravo određuje da je arbitražni sud "ovlašten da, u nedostatku sporazuma između stranaka ili u slučaju da predviđena pravila nisu dovoljna, donese ili upotpuni pravila postupka."⁶²

Ako je riječ o institucionalnoj arbitraži, postupak se pokreće tužbom, a ako je riječ o *ad hoc* arbitraži, same stranke ili arbitar odlučuju tko će podnijeti prvi podnesak. Predmet spora je određen sporazumom stranaka, a arbitar ga ne smije prekoračiti. Postupak se sastoji od pismenog i usmenog dijela; pismeni dio je obavezan, dok usmeni može biti proveden po dogovoru stranaka ili po odluci arbitra. Pismeni postupak se sastoji od podnošenja podnesaka, protupodnesaka i po potrebi odgovora na odgovore protivne stranke.⁶³ Postupak je kontradiktoran; jedna strana podnosi podnesak na koji druga odgovara protupodneskom.

Svaku stranku u arbitražnom postupku zastupa agent, službeni predstavnik države. Osim agenta, postoji mogućnost zastupanja i putem odvjetnika, a stranke mogu angažirati i savjetnike. Agent predstavlja svoju vladu i stoga govori u njeno ime, a ne svoje.

Prije početka samog arbitražnog postupka, stranke dogovaraju proceduralna preliminarna pitanja kao što su mjesto i vrijeme održavanja postupka i slično.

U pismenoj fazi postupka stranke podnose dokumente koji idu u prilog njihovim zahtjevima. Stranke mogu predložiti dokaze, svjedoke i vještake. Ako se radi o tumačenju višestranog ugovora, treće države stranke tog ugovora imaju pravo umiješati se u postupak, no to pravo traje samo do završetka pismenog postupka.⁶⁴

⁶⁰ Model pravila arbitražnog postupka, *op. cit.* (bilj. 31).

⁶¹ Čl. 74. Haaške konvencije o mirnom rješavanju međunarodnih sporova, *op. cit.* (bilj. 3).

⁶² Čl. 12. Modela pravila arbitražnog postupka, *op. cit.* (bilj. 31.).

⁶³ Čl. 63. Haaške konvencije, *op. cit.* (bilj. 3) i čl. 15 Modela pravila arbitražnog postupka, *op. cit.* (bilj. 31).

⁶⁴ Čl. 84. Haaške konvencije, *op. cit.* (bilj. 3).

Prema Konvenciji o mirenju i arbitraži iz 1992. godine, svaka država članica OESS-a koja dokaže postojanje interesa pravne prirode na koji bi presuda mogla utjecati, ima pravo sudjelovati u postupku u mjeri u kojoj je to potrebno za zaštitu njenog interesa.⁶⁵

Jezik na kojem će se postupak voditi također određuju same stranke, pa se tako mogu dogovoriti da je to jedan od službenih jezika u državama strankama ili neki treći jezik.

Rokove za poduzimanje parničnih radnji mogu odrediti stranke u arbitražnom sporazumu, a ako to ne učine, određuje ih arbitar odnosno vijeće. Na zahtjev stranaka moguće je produžiti rokove.⁶⁶ Sud ima pravo odbiti podnesak koji je podnesen nakon isteka rokova.

Nakon pismenog postupka provodi se usmeni ako je dogovoren, a vodi ga predsjednik suda. Usmeni dio postupka se većinom vodi uz isključenje javnosti. U ovom dijelu postupka stranke preko zastupnika, savjetnika i odvjetnika izlažu svoje zahtjeve, dopunjavaju ranije podnesene dokaze i odgovaraju na pitanja suda.⁶⁷ Izvode se dokazi, saslušavaju se svjedoci i vještaci, čitaju se zapisnici odnosno provodi se očevid na licu mjesta.⁶⁸ Ako nema dogovora među strankama, raspored usmenih izlaganja određuje sud. O usmenom dijelu postupka se vodi zapisnik koji potpisuju predsjednik suda i zapisničar.⁶⁹

Izostanak jedne od stranaka s usmene rasprave u načelu nije razlog za donošenje presude u korist druge strane.⁷⁰ Haaška konvencija ne spominje mogućnost donošenja presude zbog izostanka. No, Konvencija OESS-a odstupa od ovog pravila i predviđa mogućnost izricanja presude zbog izostanka pod uvjetom da se sud prethodno uvjerio da je nadležan te da su zahtjevi stranke koja sudjeluje u raspravi osnovani.⁷¹

⁶⁵ Čl. 29. st. 3.-5. Konvencije OESS-a, *op. cit.* (bilj.34).

⁶⁶ Čl. 63. Haške konvencije, *op. cit.* (bilj. 3); čl.15. st. 3. Modela pravila arbitražnog postupka, *op. cit.* (bilj. 31).

⁶⁷ Čl. 63. st. 4. Haške konvencije, *op. cit.* (bilj. 3); čl.15. st. 4. Modela pravila arbitražnog postupka, *op. cit.* (bilj. 31).

⁶⁸ Čl. 18. st. 1. Modela arbitražnog postupka, *ibid.*

⁶⁹ Čl. 66. Haške konvencije, *op. cit.* (bilj. 3); čl. Modela pravila arbitražnog postupka, *op. cit.* (bilj. 31). , čl. 29. st. 6. Konvencije OESS-a, *op. cit.* (bilj. 34).

⁷⁰ Čl. 69. Haške konvencije, *op. cit.* (bilj. 3); čl. 17. st. 2. Modela pravila arbitražnog postupka, *op. cit.* (bilj. 31).

⁷¹ Čl. 29. st. 7. Konvencije OESS-a, *op.cit.* (bilj.34).

8. PRESUDA U ARBITRAŽNOM POSTUPKU

O presudi se vijeća u tajnosti, a presuda se donosi većinom glasova članova arbitražnog vijeća. Presudu moraju potpisati svi članovi vijeća, a ona mora sadržavati obrazloženje.⁷² Presuda obvezuje samo stranke u sporu (vrijedi *inter partes*) i samo u okviru onoga što je predmet spora. Presuda obvezuje i treću državu koja se umiješala u spor u onom dijelu koji se odnosi na njezin interes pravne prirode, i u dijelu koji sadrži tumačenje ugovora kojeg je stranka.⁷³

Ako arbitražnim ugovorom nije predviđena mogućnost pobijanja arbitražne odluke, ona ima snagu pravomoćne sudske presude. Stranke su dužne presudu izvršiti u cijelosti i u dobroj vjeri. Sud odnosno arbitražno vijeće može odrediti rok za izvršenje presude, a ako to ne učini, onda se presuda treba izvršiti bez nepotrebnog odgađanja. U cilju izvršavanja presude stranke imaju obvezu poduzimanja svih potrebnih mjera zakonodavnog, financijskog ili drugog karaktera. Te mjere između ostalog uključuju i izmjene postojećih i usvajanje novih zakona ili drugih propisa, osiguravanje potrebnih materijalnih sredstava, donošenje sudskih i drugih odluka.⁷⁴

Ipak, u međunarodnom pravu ne postoji mehanizam za prisilno izvršenje presude. Haaška konvencija predviđa da se svaki spor u vezi s izvršenjem odluke, iznosi, ako stranke nisu drugačije ugovorile, pred sud koji je donio presudu.⁷⁵

Povelja UN-a predviđa pravo Vijeća sigurnosti da odlučuje o mjerama koje bi trebalo poduzeti ako neka stranka ne ispuni obvezu koja proizlazi iz presude Međunarodnog suda.⁷⁶ Međutim, to se ne odnosi na arbitražne presude.

Presuda je konačna i od trenutka objave postaje izvršna, a većinom ne postoji ni pravo na žalbu.⁷⁷ Budući da je postupak jednostupanjski, ne postoji viši sud kojem bi se stranke mogle

⁷² Čl. 79. Haške konvencije, *op. cit.* (bilj. 3); čl. 28. st. 1. i čl. 29. Modela pravila arbitražnog postupka, *op. cit.* (bilj. 31.).

⁷³ Čl. 84. st. 2. Haške konvencije, *op. cit.* (bilj. 3.), čl. 24. st. 9. Konvencije OESS-a, *op. cit.* (bilj. 34).

⁷⁴ Sesar, *op. cit.* (bilj. 51).

⁷⁵ Čl. 82. Haaške konvencije, *op. cit.* (bilj. 3).

⁷⁶ Čl. 94. Povelja UN-a, Ujedinjeni Narodi, 1945., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 15/1993.

⁷⁷ Čl. 81. Haaške konvencije, *op. cit.* (bilj. 3).

žaliti kao što je slučaj u unutrašnjem pravnom poretku, stoga presuda arbitražnog suda ima konačan karakter. No, stranke u arbitražnom sporazumu mogu ugovoriti da će neko drugo međunarodno tijelo, primjerice Međunarodni sud djelovati kao drugostupanjsko žalbeno tijelo kojem se nezadovoljna stranka može obratiti žalbom.

Postoji i mogućnost da arbitražni sud donese i djelomičnu odluku. Presuda mora biti u pisanom obliku.

Postoji mogućnost zahtjeva stranke za tumačenjem presude, o čemu se obaviještava druga stranka, te se sud ponovno okuplja i izreći će presudu o tumačenju svoje presude.⁷⁸

U slučaju da jedna od stranaka tvrdi da je presuda ništava, što može tvrditi iz niza razloga kao što su ništavost arbitražnog sporazuma, povreda pravila postupka, prekoračenje nadležnosti i sl., ta stranka to mora i dokazati. Stranke mogu ugovoriti rješavanje spora o ništavosti presude pred nekim drugim arbitražnim sudom ili pred Međunarodnim sudom.⁷⁹

9. SPOR O GRANICAMA NA KOPNU I MORU IZMEĐU HRVATSKE I SLOVENIJE

9.1. Razvoj događaja prije sklapanja Sporazuma o arbitraži

U ovom radu je obrađen primjer arbitražnog postupka u sporu između Hrvatske i Slovenije kao osobito zanimljiv prvenstveno zbog načina na koji je postupak okončan. Analizom postupka između ove dvije države mogu se primijetiti određene prednosti kao i nedostaci arbitraže. Iako spor dvaju država nije riješen, pohvalna je činjenica da su Hrvatska i Slovenija odabrale upravo arbitražu kao sredstvo za mirno rješavanje spora među njima.

Republika Hrvatska i Republika Slovenija su obje proglasile neovisnost od SFRJ 1991. godine. Arbitražna komisija Konferencije o Jugoslaviji je utvrdila jednostranu izjavu

⁷⁸ Sesar, *op. cit.* (bilj. 51).

⁷⁹ Radivojević, Z., *Međunarodna arbitraža*, Institut za uporedno pravo, 2009., str. 123. – 160.

Slovenije da ona nema nikakvih teritorijalnih sporova s graničnim državama, što uključuje i Hrvatsku.⁸⁰

Dvije godine kasnije, 1993. , slovenski parlament, usvaja Memorandum o Piranskom zaljevu.⁸¹ U Memorandumu je Slovenija postavila zahtjev za cjelovitost Piranskog zaljeva tražeći suverenitet nad čitavim morskim prostorom zaljeva i zahtjev za izlazom na otvoreno more.⁸² Zahtjev Slovenije se temelji na argumentu da je u bivšoj Jugoslaviji isključivo ona provodila jurisdikciju nad Piranskim zaljevom, odnosno Savudrijskom valom. U Memorandumu se navodi: " Republika Slovenija polazi sa stajališta da je Piranski zaljev primjer *sui generis*, koji diktira isključivo uvažavanje s povijesnog naslova i drugih posebnih okolnosti i odlučno odbacuje uporabu kriterija crte sredine, koja bi u primjeru Piranskog zaljeva za Republiku Sloveniju značila nepravedno i beživotno rješenje i bila potpuno u suprotnosti s povijesnim i stvarnim stanjem u Piranskom zaljevu. Treba uzeti u obzir i činjenicu da je Republika Slovenija izvršavala jurisdikciju i vlast u Piranskom zaljevu u bivšoj SFRJ i da je takvo stanje bilo i zatečeno pri proglašenju neovisnosti obiju država dana 25. lipnja 1991..."⁸³ Također, Slovenija je osporavala Hrvatskoj pravo da iznad njezinog epikontinentalnog pojasa proglasi gospodarski ili neki drugi pojas. Slovenija zahtijeva primjenu načela *uti possidetis*; "načelo međunarodnog prava na temelju kojega se unutrašnja razgraničenja između administrativnih jedinica priznaju kao međunarodne granice novih država u času stjecanja neovisnosti."⁸⁴ Prema mišljenju nekih autora, "Kako u Piranskom zaljevu nije bila ustanovljena republička granica, a u tome se obje države slažu, nemoguće je primijeniti ovo načelo. Nemoguće je pretvoriti nešto što nikada nije postojalo u državnu granicu prvenstveno zbog toga što se ne zna gdje bi se ta granica trebala protezati."⁸⁵

Do 2001. godine Hrvatska i Slovenija su pokušavale bilateralnim pregovorima riješiti pitanje granica. Osnovana je i Diplomatska komisija za identifikaciju i označavanje granice između Republike Hrvatske i Republike Slovenije, no sve je bilo bezuspješno. 1999. godine obje države su prihvatile posredovanje W. Perrya, bivšeg američkog ministra obrane, koji je ipak

⁸⁰ Kardum I., Rudolf D., "Sporazum o arbitraži između Hrvatske i Slovenije", *Poredbeno pomorsko pravo*, sv. 49. br. 164. , 2010. , str. 3. – 18.

⁸¹ Memorandum o Piranskom zaljevu, Slovenija, 1993., dostupno na: <https://sites.google.com/site/hrtorpedo/memorandumu-o-piranskom-zaljevu-od-7-travnja-1993-godine> (15.03.2023.).

⁸² Kardum, Rudolf, *op. cit.* (bilj. 80.).

⁸³ Memorandum o Piranskom zaljevu, *op.cit.* (bilj. 81.).

⁸⁴ *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža , Zagreb, 2007., str. 1724.

⁸⁵ Turkalj, K., "Razgraničenje teritorijalnog mora između Hrvatske i Slovenije u sjevernom Jadranu (Piranski zaljev)", *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, sv. 51, 2001., str. 32.

odustao od posredovanja s izjavom da nema dovoljno znanje međunarodnog prava.⁸⁶ Novi pokušaj rješenja spora je bio 2001. godine kad su premijeri dvaju država, Ivica Račan i Janez Drnovšek, dogovorili nacrt sporazuma – tzv. Sporazum Drnovšek-Račan. Prema tom sporazumu 80 posto Piranskog zaljeva bi pripalo Sloveniji te bi joj posebnim koridorom bio omogućen pristup međunarodnim vodama, no Hrvatska bi se tim sporazumom odrekla oko 160 km² mora i podmorja.⁸⁷ Hrvatski sabor nije ratificirao taj sporazum, a neki autori navode da je bio nestručno sastavljen na štetu Hrvatske.⁸⁸

Slovenija je nastavila inzistirati na spomenutom nacrtu sporazuma, dok je istovremeno svojim jednostranim aktima, prekršila sam sporazum. Primjerice, Slovenija je 2006. donijela Uredbu kojom proglašava svoje ribolovne zone na štetu Hrvatske, koja svoje pravo izvodi iz Konvencije UN-a o pravu mora iz 1982. godine.⁸⁹ Konvencija u čl. 2. određuje da se suverenost države proteže izvan njezinog kopnenog područja i unutarnjih voda na teritorijalno more. Također suverenost države se proteže i na morsko dno i podzemlje te zračni prostor iznad teritorijalnog mora. Članak 15. propisuje: "Kad obale dviju država leže sučelice ili međusobno graniče, nijedna od tih država nije ovlaštena, ako među njima nema suprotnog sporazuma, proširiti svoje teritorijalno more preko crte sredine, kojoj je svaka točka jednako udaljena od najbližih točaka polaznih crta od kojih se mjeri širina teritorijalnog mora svake od tih država. Ova se odredba, međutim, ne primjenjuje u slučaju gdje je zbog historijskog naslova ili drugih posebnih okolnosti potrebno razgraničiti teritorijalna mora dviju država na drukčiji način."⁹⁰

Slovenija je, kao članica Europske Unije, počela blokirati pristupne pregovore Hrvatske za ulazak u Europsku uniju. Ministarstvo vanjskih poslova Slovenije je 2006. donijelo tzv. "Bijelu knjigu o granici između Republike Slovenije i Republike Hrvatske" u kojoj je iznijelo svoje stavove odnosno interese koje želi postići vezano za granicu s Hrvatskom. Slovenija je inzistirala na rješavanju spora o granicama političkim sredstvima, a ako se riješava pravnim sredstvima trebalo bi suditi prema načelu *ex aequo et bono*.⁹¹

⁸⁶ Kardum, Rudolf, *op. cit.* (bilj. 80.).

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ Degan, V.Đ., "Spor o granicama između Hrvatske i Slovenije", *Pomorsko poredbeno pravo*, sv. 58. br. 173., 2019., str. 11. – 66.

⁸⁹ Konvencija o pravu mora, *op. cit.* (bilj. 57.).

⁹⁰ *Ibid.*, čl. 15.

⁹¹ Degan, *op. cit.* (bilj. 86), str. 11. - 66.

Nadalje, tadašnji povjerenik Europske komisije Olli Rehn je 2009. godine u dvjema inicijativama pokušao riješiti spor. Prva inicijativa se sastojala od rješavanja spora pred tročlanim posredničkim vijećem koje bi vodio nepravnik, a tek bi jedan član vijeća bio stručnjak međunarodnoga prava.⁹² Hrvatska je ovu inicijativu odbila, odnosno odbila je rješavanje spora neprimjenjivanjem međunarodnog prava. Drugom se inicijativom predlagalo uspostavljanje arbitražnog suda te suđenje prema načelima arbitraže, uz primjenu međunarodnog prava, no i ovu su inicijativu odbile Hrvatska i Slovenija. Hrvatska se također zalagala za rješavanje spora pred Međunarodnim sudom u Haagu, što je Slovenija odbijala. Slovenija je kao mogućnost rješavanja spora odabrala isključivo arbitražu, što ponovno pokazuje odbojnost od primjenjivanja međunarodnog prava pred Međunarodnim sudom. Europska komisija je nudila pomoć objema stranama u postizanju dogovora i sklapanju sporazuma o arbitraži, ali pod uvjetom da Slovenija prestane blokirati ulazak Hrvatske u Europsku uniju. Naposljetku je došlo do potpisivanja Sporazuma o arbitraži između ove dvije države 2009. godine.

9.2. Sporazum o arbitraži između Hrvatske i Slovenije

Sporazum o arbitraži između Hrvatske i Slovenije, odnosno njihovih vlada, potpisan je 4. studenoga 2009. godine u Stockholmu. Stupio je na snagu 29. studenog 2010. godine.⁹³ Sporazum se sastoji od preambule u kojoj države stranke navode prijašnje pregovore i izražavaju želju o mirnom rješavanju spora te se zahvaljuju Europskoj uniji na pomoći njenih institucija. Inače se iz preambule međunarodnih ugovora može iščitati motiv za sklapanje samog ugovora, a i cilj. Dalje, sporazum sadrži 11 članaka u 10 poglavlja.

U prvom članku stranke odlučuju uspostaviti arbitražni sud, a u drugom članku određuju njegov sastav. Stranke mogu same imenovati predsjednika suda i još 2 člana, a ako se ne uspiju dogovoriti u roku 15 dana, članove suda će imenovati predsjednik Međunarodnog suda u Haagu. U svakom slučaju, članovi se moraju birati s popisa kandidata. Prema Sporazumu, popis će sastaviti predsjednik Europske komisije i član koji je zadužen za proširenje članstva

⁹² Barić Punda, V., "O Rehnovim inicijativama za rješenje graničnoga spora između Hrvatske i Slovenije", 2nd International marine science conference IMSC, Book of abstracts, Split, 2009.

⁹³ Sporazum o arbitraži između vlade Republike Hrvatske i vlade Republike Slovenije, 2009., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 12/2009.

u Europskoj uniji. Svaka od stranaka će izabrati po još jednog člana, a ukoliko ih stranke ne imenuju, imenovat će ih predsjednik Arbitražnog suda.⁹⁴

Članak 3. određuje cilj i zadaću arbitražnog suda, a to je da utvrdi tijek granice na moru i kopnu između Republike Hrvatske i Republike Slovenije, vezu Slovenije prema otvorenom moru i režim za uporabu morskih područja. Nadalje, u tom se članku određuje da arbitražni sud donosi odluku u sporu te da je on ovlašten tumačiti sporazum.⁹⁵

Naziv članka 4. je "Primjenjivo pravo", a taj članak određuje koja će pravila Sud primijeniti da bi izvršio zadaće iz trećeg članka. Za utvrđivanje tijeka granice na kopnu i moru Sud će primijeniti pravila i načela međunarodnog javnog prava. Za druge dvije zadaće iz trećeg članka, osim međunarodnog javnog prava, autori sporazuma su uvrstili i "pravičnost i načelo dobrosusjedskih odnosa u svrhu postizanja poštenog i pravednog rezultata uključujući sve relevantne okolnosti".⁹⁶ U članku 5. se konstatira da nijedan dokument niti postupak stranaka poduzet nakon 25. lipnja 1991. godine neće imati pravni značaj niti će obvezivati bilo koju od stranaka u sporu.⁹⁷ Republika Hrvatska je nakon potpisivanja Sporazuma dala izjavu prema kojoj se "ništa u Sporazumu neće smatrati kao pristanak Hrvatske na zahtjev Slovenije za teritorijalnim kontaktom s otvorenim morem".⁹⁸

Prema članku 5. Sporazuma, ova jednostrana izjava Hrvatske vlade nema nikakvog pravnog učinka na tumačenje Sporazuma.

Članak 6. propisuje pravila postupka pa određuje da će svaka stranka podnijeti podnesak Sudu u roku od dvanaest mjeseci, te da svaka stranka ima pravo odgovoriti na podnesak druge stranke. Ukoliko stranke ne predvide drukčije, Sud će provoditi postupak prema Fakultativnim pravilima Stalnog arbitražnog suda za arbitražu u sporovima među državama. Postupak će se voditi na engleskom jeziku. Ovaj članak također određuje da stranke biraju svoje zastupnike, a postoji mogućnost i osiguravanja pravne potpore za svog zastupnika. Troškove u jednakim dijelovima snose stranke. Mjesto arbitraže je Bruxelles u Belgiji.⁹⁹

Članak 7. se dotiče odluke arbitražnog suda, a tu odluku Sud donosi većinom glasova svojih članova. Bitan je stavak 2. koji propisuje da je odluka Suda obvezujuća za stranke i da

⁹⁴ *Ibid.*, čl. 1. i čl. 2.

⁹⁵ *Ibid.*, čl. 3.

⁹⁶ *Ibid.*, čl. 4.

⁹⁷ *Ibid.*, čl. 5.

⁹⁸ Izjava o neprejudiciranju, Republika Hrvatska, 2009., Dostupno na: Ius info, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/4922> (16.03.2023.).

⁹⁹ Sporazum Hrvatske i Slovenije, *op. cit.* (bilj. 93.), čl. 6.

predstavlja konačno rješenje spora, pa će stranke poduzeti sve potrebne korake za provedbu odluke, uključujući izmjenu nacionalnog zakonodavstva, u roku od 6 mjeseci nakon donošenja odluke. Presuda će u sebi sadržavati razloge zbog kojih je donesena, odnosno obrazloženje, ali arbitri neće moći dati odvojena ili posebna mišljenja uz presudu.¹⁰⁰

Članak 8. se bavi dokumentacijom za pregovore o pristupanju Europskoj uniji, a članak 9. izričito propisuje da će "Republika Slovenija otkloniti svoje rezerve u vezi otvaranja i zatvaranja pregovaračkih poglavlja tamo gdje je prepreka povezana s ovim sporom."¹⁰¹

Deseti članak obvezuje stranke na uzdržavanje od postupaka ili izjava koje mogu intenzivirati spor ili ugroziti rad Suda, pa je tako Sud ovlašten i narediti privremene mjere.¹⁰²

Za kraj, zadnji članak Sporazuma zaključuje da će obje stranke ratificirati Sporazum bez odlaganja te propisuje dan njegovog stupanja na snagu.¹⁰³

Što se tiče hrvatskih interesa, uklanjanje rezervi Slovenije i prestanak njenog pokušavanja blokiranja pridruživanja Hrvatske Europskoj uniji predstavlja pozitivni učinak Sporazuma. Međutim, rizik gubitka dijela državnog teritorija je velik rizik za Hrvatsku. Naime, jedna od zadaća Suda je utvrditi spoj Slovenije s otvorenim morem, što nužno sa sobom povlači gubitak dijela teritorija Hrvatske.¹⁰⁴

Također, listu arbitara će sastaviti osobe zaposlene u institucijama Europske unije, čija je Slovenija bila članica u vrijeme sklapanja Sporazuma, a Hrvatska nije, što, prema nekim mišljenjima, može dovesti u pitanje objektivnost liste.¹⁰⁵

9.3. Tijek arbitražnog postupka

U siječnju 2012. godine su objavljeni suci koji će biti u sastavu Arbitražnog suda koji će odlučivati o granici Hrvatske i Slovenije, a to su Gilbert Guillaume, Bruno Simma i Vaughan Lowe. Članovi su se birali s već spomenutog popisa, a sveukupno ih je bilo petero. Budislav Vukas je izabran s hrvatske strane, a Jernej Sekolec sa slovenske. 2013. godine države

¹⁰⁰ *Ibid.*, čl. 7.

¹⁰¹ *Ibid.*, čl. 8., čl. 9.

¹⁰² *Ibid.*, čl. 10.

¹⁰³ *Ibid.*, čl. 11.

¹⁰⁴ Kardum., Rudolf, *op. cit.* (bilj. 80.).

¹⁰⁵ *Ibid.*, str.16.

podnose prve podneske Arbitražnom sudu, te iste godine odgovaraju na podneske suprotne strane.¹⁰⁶

U lipnju 2014. godine je održana usmena rasprava koja je trajala desetak dana, a zatim je Sud objavio sažetke stajališta obje strane. Razlika u interpretaciji engleske riječi *junction* koja se nalazi u Sporazumu je bila očekivana s obzirom da je upotreba te riječi bila među kritikama Sporazuma. Slovenci tu riječ tumače kao fizički dodir svojih teritorijalnih voda s međunarodnim vodama (otvorenim morem), a Hrvatska smatra da je riječ o komunikaciji između slovenskog teritorijalnog mora i međunarodnih voda.¹⁰⁷ Zatim, stranke su već spomenuti članak 4. Sporazuma, koji propisuje da će se Sud u rješavanju spora voditi međunarodnim pravom, ali i pravičnosti i dobrosusjedskim odnosima, protumačile različito, pa je tako Hrvatska smatrala da su pravičnost i načelo dobrosusjedskih odnosa samo nadopuna međunarodnom pravu, stoga presuda ne smije biti u suprotnosti s načelima međunarodnog prava. Slovenija je međutim smatrala da pravičnost i dobrosusjedске odnose treba smatrati kao *lex specialis* u odnosu na međunarodno pravo.¹⁰⁸ Stranke su ponovile svoje zahtjeve, pa tako Hrvatska traži da se granica u Piranskom zaljevu odredi od ušća rijeke Dragonje, gdje završava kopnena granica, dok Slovenija tvrdi da je cijeli Piranski zaljev njezin i da su to njene unutarnje vode.¹⁰⁹

U travnju 2015., Vesna Pusić, tadašnja hrvatska potpredsjednica vlade i ministrica vanjskih i europskih poslova, uputila je pismo Arbitražnom sudu nakon izjava slovenskog ministra vanjskih poslova, Karla Erjavca, koje su sugerirale da Slovenija ima saznanja o budućoj presudi. Sud je odgovorio na pismo, naglašavajući prioritet povjerljivosti arbitraže i potvrđujući da su mehanizmi zaštite informacija bili provjereni bez pronađenih propusta.¹¹⁰

U srpnju 2015. godine hrvatski mediji objavljuju transkripte i audio snimke razgovora između slovenskog člana Arbitražnog suda, Jerneja Sekoleca i slovenske zastupnice odnosno agentice pri Sudu, Simone Drenik. Iz razgovora se može zaključiti da su utjecali na ostale arbitre da bi se donijela presuda u korist Slovenije. Ovim incidentom je Slovenija prekršila

¹⁰⁶ Ius info, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/30707> (21.2.2023.).

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ In the Matter of an Arbitration Under the Arbitration Agreement Between the Government of the Republic of Croatia and the Government of the Republic of Slovenia, PCA Case No. 2012-04, Final Award, 29. 6. 2017., para. 940. Dostupno na: Permanent Court of Arbitration, <https://pcacases.com/web/sendAttach/2172>.

¹⁰⁹ *Ibid.*, str. 59. – str. 165.

¹¹⁰ RH, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, [https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/pristup-informacijama/hrvatska-i-europska-unija/prestanak-arbitraznog-postupka-izmedju-hrvatske-i-slovenije-uzroci-i-posljedice/245050_\(15.03.2023\)](https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/pristup-informacijama/hrvatska-i-europska-unija/prestanak-arbitraznog-postupka-izmedju-hrvatske-i-slovenije-uzroci-i-posljedice/245050_(15.03.2023)).

odredbe Sporazuma povredomčlanaka 6. i 10. Treba spomenuti da Slovenija nije prekršila samo Sporazum nego i pravila Stalnog arbitražnog suda, a između ostalog i načela međunarodnog prava. Zato je Hrvatski sabor 29. srpnja 2015. izglasao pokretanje postupka o prestanku Sporazuma o arbitraži, temeljeći taj postupak na članku 60. Bečke konvencije o pravu međunarodnih ugovora, s obzirom da je Slovenija prekršila odredbe dvostranog međunarodnog ugovora. Vlada Republike Hrvatske je uputila pismo Stalnom arbitražnom sudu navodeći da je notificirala Sloveniju o tome da su prema Bečkoj konvenciji, ostvareni uvjeti za prestanak Sporazuma te da Hrvatska prestaje s njegovom primjenom.¹¹¹ Slovenski članovi suda uključeni u skandal podnijeli su ostavku, a to je učinio i hrvatski član, Budislav Vukas. Slovenija potomza svog arbitra imenuje Ronnya Abrahama, ali i on podnosi ostavku vrlo brzo. Arbitražni sud u rujnu 2015. imenuje Nicolasa Michela, švicarskog profesora prava, za hrvatskog predstavnika, a Rolf Einar Fife, norveški pravnik i diplomat, postaje slovenski predstavnik.

Jean-Claude Juncker i Frans Timmermans, predsjednik i potpredsjednik Europske komisije, podržavaju Arbitražni sud u pismu upućenom hrvatskom i slovenskom premijeru te očekuju da će obje države poštovati odluku Suda. Hrvatski premijer Milanović odgovara da EU ne bi trebala biti uključena u spor niti ima pravne temelje za uključivanje u bilo koji spor o granicama među državama članicama i da Hrvatska neće sudjelovati u daljnjem postupku Arbitražnog suda jer je izašla iz Sporazuma zbog kršenja od strane Slovenije. Hrvatska neće smatrati obveznom odluku koju Sud donese i očekuje da će se Sud raspustiti.¹¹²

Usprkos svemu, Arbitražni sud 2016. godine donosi djelomičnu presudu u kojoj navodi da je istina da je Slovenija povrijedila odredbe Sporazuma, ali Sud smatra da povreda nije toliko bitna da bi se postupak prekinuo. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske reagira na odluku Arbitražnog suda i priopćuje da je „Arbitražni sud svojom odlukom propustio vratiti povjerenje, kako u neovisnost i nepristranost vlastitoga rada, tako i u međunarodno arbitražno pravosuđe općenito.”¹¹³

¹¹¹ *Ibid.*

¹¹² *Ibid.*

¹¹³ *Ibid.*

9.4. Arbitražna odluka i obustava postupka

Arbitražni sud objavio je 29. lipnja 2017. odluku o određivanju kopnene i morske granice između Hrvatske i Slovenije.¹¹⁴Što se tiče kopnene granice, formulirana su precizna načela koja su, zapravo, načela iz Mišljenja br. 3. Badinterove komisije.¹¹⁵

Sud je primijenio načelo *uti possidetis* za određivanje granice između dviju država, koja je bila utvrđena unutrašnjim pravom u republikama bivše Jugoslavije prije 25. lipnja 1991. Sud je koristio katastarske podatke za utvrđivanje granice i analizirao vršenje državnih ovlasti u spornim područjima (*effectivités*) kako bi donio odluku.¹¹⁶

Piranski zaljev je predstavljao izazov Sudu, jer su stranke imale različite stavove oko njega. Hrvatska je zagovarala podjelu zaljeva po kriteriju ekvidistance (jednake udaljenosti od obale) sredinom zaljeva, dok je Slovenija tvrdila da je cijeli zaljev dio njezinih unutrašnjih voda.

Sud je utvrdio da je zaljev na dan nezavisnosti pripadao jugoslavenskim unutarnjim vodama, ali nije prihvatio tvrdnju Slovenije da cijeli zaljev pripada pod njezin teritorij. Primjenjujući načelo efektiviteta i *uti possidetis*, Sud je odlučio dodijeliti većinu zaljeva Sloveniji, uz obrazloženje da je slovenska obala gusto naseljena, a hrvatska skoro napuštena. Sud je također utvrdio da mora prvo odlučiti o razgraničenju teritorijalnog mora između Hrvatske i Slovenije, a zatim može pristupiti utvrđivanju izlaza Slovenije na otvoreno more i određivanju režima korištenja morskog područja o kojem je riječ. Sud je smatrao da su činjenice o općem smjeru obale odlučujuće za određivanje morske granice i da je potrebno izvršiti prilagodbe liniji ekvidistance kako bi se ublažio pretjerani "uokvireni" učinak proizveden značajkama obale. Sud je iz podnesaka stranaka zaključio da one žele da se cijelo područje koje se nalazi izvan teritorijalnog mora tretira kao dio otvorenog mora. Konačno, Sud je objasnio da sporna riječ "junction" u arbitražnom sporazumu ima prostorno značenje i podrazumijeva da se dvije ili više stvari sastavljaju odnosno spajaju.¹¹⁷

Režim koji je Sud odredio za "junction area" je morao ispuniti svoju svrhu, a to je da s jedne strane jamči integritet hrvatskog teritorijalnog mora, a s druge strane slobodu komunikacije Slovenije između svog teritorija i 'otvorenog mora'. Sloveniji je priznata tzv. sloboda

¹¹⁴ Arbitražna presuda, *op. cit.* (bilj. 108).

¹¹⁵ Degan, *op. cit.* (bilj. 86.), str. 11.- 66.

¹¹⁶ Arbitražna presuda, *op. cit.* (bilj. 108).

¹¹⁷ *Ibid.* para. 1073.

komuniciranja, što uključuje "slobodu plovidbe i preleta i polaganje podmorskih kablinskih cjevovoda za pijesak i druga međunarodno zakonita korištenja mora povezano s tim slobodama, poput onih povezanih s radom brodova, zrakoplova i podmorskih kabela i cjevovoda. Slobode se odnose na sve brodove i zrakoplove, a ne samo one koji plove pod zastavom Slovenije. Ali sloboda ne uključuje istraživanje, eksploataciju niti upravljanje prirodnim resursima na "junction" području.¹¹⁸

"Vlada Republike Hrvatske je u izjavi koju je dala povodom objave arbitražne odluke ponovila da arbitražna odluka ni na koji način ne obvezuje Hrvatsku i da je Hrvatska neće primijeniti. Budući da ova arbitraža nije uspjela donijeti konačno rješenje za otvoreno granično pitanje, Vlada Republike Hrvatske je u izjavi ponovila svoj poziv Sloveniji za pokretanjem dijaloga, uvjerena da dvije susjedne države, ujedno članice NATO-a i Europske unije, moraju imati dovoljno motiva i spremnosti za rješavanje ovog pitanja zajedničkim dogovorom. Istodobno, Vlada Republike Hrvatske je izrazila očekivanje da Slovenija neće poduzimati nikakve jednostrane poteze koji bi na bilo koji način mijenjali sadašnje stanje (*status quo*) na zajedničkoj državnoj granici.¹¹⁹

Republika Slovenija 2018. godine podnosi tužbu protiv Republike Hrvatske Sudu Europske unije. Svoju tužbu Slovenija temelji na čl. 259 Ugovora o funkcioniranju Europske unije i tvrdi da je nepoštivanje arbitražne odluke od strane Hrvatske rezultiralo povredama primarnog i sekundarnog prava Europske unije.¹²⁰

U presudi Slovenija/Hrvatska(C-457/18) koja je objavljena 31. siječnja 2020., Veliko vijeće Suda EU proglasilo se nenadležnim za odlučivanje o tužbi koju je podnijela Slovenija. Slovenija tvrdi da je Hrvatska povrijedila obveze koje ima na temelju prava Europske unije time što nije ispunila obveze koje za nju proizlaze iz Sporazuma o arbitraži sklopljenog sa Slovenijom i obveze iz arbitražne odluke donesene radi razrješenja graničnog spora između te dvije države.¹²¹

¹¹⁸ *Ibid.* para. 1123.

¹¹⁹ RH, Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, <https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/pristup-informacijama/hrvatska-i-europska-unija/prestanak-arbitraznog-postupka-izmedju-hrvatske-i-slovenije-uzroci-i-posljedice/245050> (24.02.2023).

¹²⁰ InfoCuria, Case-law, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=223863&pageIndex=0&doclang=hr&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5372156> (24.2.2023).

¹²¹ Sud Europske unije, <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-01/cp200009hr.pdf> (24.2.2023).

Sud je istaknuo da je u ovom predmetu arbitražnu odluku donio međunarodni sud uspostavljen na temelju bilateralnog arbitražnog sporazuma čiji predmet ne spada pod područje nadležnosti Europske unije i kojeg ona nije stranka, a zatim je naglasio da ni Sporazum o arbitraži, a ni arbitražna odluka nisu sastavni dijelovi prava Unije.¹²² Sud je za kraj podsjetio da je, u skladu s međunarodnim pravom, nadležnost određivanja granica među državama pridržana državama članicama, a mjere potrebne za provedbu arbitražne odluke su obvezne poduzeti same stranke.¹²³

10. ZAKLJUČAK

Postoje mnoge prednosti arbitraže koja se u moderno doba sve više upotrebljava za rješavanje sporova mirnim putem ne samo u sporovima između država, nego i između drugih javnopravnih i privatnopravnih subjekata. Određujući suce i pravila postupka prema svom nahodjenju, stranke u arbitražnom postupku imaju puno veću fleksibilnost i slobodu. Države u arbitraži mogu pronaći način za rješavanje spora međusobnim dogovorom i kompromisom, umjesto obraćanja Međunarodnom sudu, koji će svoje rješenje donijeti samo na temelju pravila međunarodnog prava, što u određenim situacijama za neke države može biti nepovoljan ishod za njihove interese.

No, na primjeru arbitraže u graničnom sporu između Hrvatske i Slovenije vidimo da postupak arbitraže ne mora nužno završiti uspješno. U sporu o granici Hrvatske i Slovenije, Hrvatska ne prihvaća arbitražnu odluku koja je donesena nakon otkrivenog slovenskog pokušaja miješanja u sudsku nepristranost. No, iz primjera arbitraže ove dvije države može se zaključiti koliko je arbitražni sporazum važan. Stranke su putem sporazuma imale mogućnost propisati kriterije i pravila za određivanje njihovih granica, pravo koje će arbitri primijeniti na spor i ostale pojedinosti postupka. Fleksibilnost arbitražnog postupka je jedna od prednosti u usporedbi s postupkom pred Međunarodnim sudom, iako upravo zbog mogućnosti stranaka da propišu pravila postupka, može doći do problema kao što je bilo i u ovom sporu. Arbitraža može pomoći državama u rješavanju sporova na način koji ostvaruje njihove

¹²² *Ibid.*

¹²³ *Ibid.*

ciljeve, iako je svaka arbitraža zapravo kompromis, a kompromis podrazumijeva i određeno odstupanje od vlastitih interesa i prilagodbu interesima protivne strane u postupku.

Za razliku od diplomatskih sredstava mirnog rješavanja sporova, ishod arbitraže je obvezujuća i konačna presuda. Presuda se mora izvršiti u dobroj vjeri, no na već analiziranom primjeru Hrvatske i Slovenije možemo primijetiti kako je manjkavost arbitraže upravo u tome što nema stvarnog mehanizma koji bi osigurao izvršenje presude pa njezino izvršenje, u konačnici, najviše ovisi o dobroj volji stranaka u sporu.

LITERATURA

Knjige

1. Andrassy, J., Bakotić, B., Seršić, M., Vukas, B., *Međunarodno pravo*, sv. 3, Školska knjiga, Zagreb, 2006.
2. Gaillard, E., Savage, J., Goldman, B., *International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, Haag, 1999.
3. Goldštajn, A., *Međunarodna trgovačka arbitraža*, Informator, Zagreb, 1976.
4. Hamilton, P., Requena, H.C., Van Scheltinga, L., Shifman, B., *The Permanent Court of Arbitration: International Arbitration and Dispute Resolution: Summaries of Awards Settlement Agreements and Reports.*, Centenary ed., Haag, Kluwer Law International, 1999.
5. *Handbook on the peaceful settlement of disputes between States*, UN, Office of Legal Affairs, Codification Division, New York, 1992.
6. Li.Y., Ng. C., M., More in 2013 than Ever Before: Inter-State and Investor-State Arbitrations at the Permanent Court of Arbitration, *Hague Yearbook of International Law*, sv. 26, Haag, 2013.
7. Pinto, M.C.W., "The Prospects for International Arbitration: Inter-State Disputes", u: Soons, A. H. A. (ur.), *International Arbitration: Past and Prospects*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht etc., 1990.
8. *Pravni leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2007.
9. Radivojević, Z., *Međunarodna arbitraža*, Institut za uporedno pravo, 2009., str. 123.
10. Ralston, J.H., *International Arbitration from Athens to Locarno*, Stanford University Press, Stanford, 1929.
11. Sesar, M., *Praktikum arbitražnog prava*, Pravni fakultet Split, Split, 2011.
12. Shabtai, R., *The Hague Peace Conferences of 1899 and 1907 and International Arbitration: Reports and Documents*, T.M.C. Asser Press, 2001.

Članci

1. Barić Punda, V., "O Rehnovim inicijativama za rješenje graničnoga spora između Hrvatske i Slovenije", 2nd International marine science conference IMSC, Book of abstracts, Split, 2009.
2. Degan, V.Đ., "Spor o granicama između Hrvatske i Slovenije", *Poredbeno pomorsko pravo*, sv. 58, br. 173, 2019.
3. Fraser, S.H., "A Sketch of the History of International Arbitration", *Cornell Law Review*, sv. 11. , br. 179, 1926.
4. Kardum, I., Rudolf, D.ml., "Sporazum o arbitraži između Hrvatske i Slovenije", *Poredbeno pomorsko pravo*, sv. 49, br. 164, 2010.
5. King, H.T., James, D., "Origins of Modern International Arbitration", *Dispute Resolution Journal*, January-March, 1996.
6. Račić, O., "Arbitraža u međunarodnom javnom pravu", *Jugoslavenska revija za međunarodno pravo*, sv. 5, br. 1-2, 1998.
7. Turkalj, K., "Piranski zaljev: razgraničenje teritorijalnog mora između Hrvatske i Slovenije", *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, sv. 51, 2001.

Međunarodni ugovori

1. Haaška konvencija o mirnom rješavanju sporova, 1907.g. Dostupno na: .
<https://docs.pca-cpa.org/2016/01/1907-Convention-for-the-Pacific-Settlement-of-International-Disputes.pdf>
2. Konvencija o mirenju i arbitraži, Organizacija za europsku sigurnost i suradnju, 1992., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 9/1993.
3. Konvencija o pravu mora, UN, 1982., Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 9/2000
4. Povelja Ujedinjenih Naroda, Narodne novine – međunarodni ugovori, br. 15/1993.
Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/1993_12_15_35.html

5. Sporazum o arbitraži između vlade Republike Hrvatske i vlade Republike Slovenije, 2009., Dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/4922>

Sudska praksa

1. Nottebohm case (Preliminary Objection) , Judgment of November 18th, 1953., I.C.J. Reports 1953, dostupno na: <https://www.icj-cij.org/case/18>
2. PCA Case No. 2012-04, Final Award, 29. 6. 2017. , dostupno na: <https://pcacases.com/web/sendAttach/2172>
3. PCA Case No. 2013-19, dostupno na: <https://pcacases.com/web/sendAttach/2579>

Mrežni izvori

1. InfoCuria, Case-law, dostupno na: <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=223863&pageIndex=0&doclang=hr&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=5372156>
2. Ius info, dostupno na: <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/>
3. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova RH, dostupno na: <https://mvep.gov.hr/informacije-za-gradjane-244593/pristup-informacijama/hrvatska-i-europska-unija/prestanak-arbitraznog-postupka-izmedju-hrvatske-i-slovenije-uzroci-i-posljedice/245050>
4. Permanent Court of Arbitration, dostupno na: <https://pca-cpa.org/>
5. Sud Europske unije priopćenje za medije br. 9/20 U Luxembourg 31. siječnja 2020. , dostupno na: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2020-01/cp200009hr.pdf>
6. The Nobel Prize, dostupno na: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1904/international-law/facts/>

Ostalo

1. Izjava o neprejudiciranju, Republika Hrvatska, 2009., dostupno na: Ius info, <https://www.iusinfo.hr/aktualno/dnevne-novosti/4922>
2. Memorandum o Piranskom zaljevu, Slovenija, 1993., dostupno na: <https://sites.google.com/site/hrtorpedo/memorandumu-o-piranskom-zaljevu-od-7-travnja-1993-godine>
3. Model pravila arbitražnog postupka, Komisija za međunarodno pravo, 1958., tekst Modela pravila arbitražnog postupka dostupan je na: https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/commentaries/10_1_1958.pdf
4. Permanent Court of Arbitration Rules, 2012., dostupno na: <https://docs.pca-cpa.org/2015/11/PCA-Arbitration-Rules-2012.pdf>